

Οι ξεριζωμένοι, αποδιωγμένοι, διαγραμμένοι πρόσφυγες

Media: ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΩΝ ΣΥΝΤΑΚΤΩΝ **Page:** 49,54-55 **Published at:** 11-05-2024
Author: **Surface:** 1836.4 cm² **Circulation:** 4750
Subjects:

ΕΛΕΝΑ ΧΟΥΖΟΥΡΗ

**Οι ξεριζωμένοι,
αποδιωγμένοι,
διαγραμμένοι
πολιτικοί
πρόσφυγες**

6 ΠΡΟΣΩΠΑ

ΤΗΣ ΠΑΡΗΣ ΣΠΙΝΟΥ

Οταν το Ουζμπεκιστάν ήταν στη Σοβιετική Ένωση, κάθε χρόνο όλοι όσοι ζούσαν εκεί, ανάμεσά τους Ελληνες πολιτικοί πρόσφυγες, συμμετείχαν στην πλούσια συγκομιδή του βαμβακιού. Ένας από αυτούς είναι κι ο γιατρός Στέργιος Χ., πρωταγωνιστής στο μυθιστόρημα της Ελενας Χουζούρη «Πατρίδα από βαμβάκι» (εκδ. Πατάκη), ο οποίος αναγκάζεται να εγκαταλείψει την πατρίδα του μετά την ήττα του Δημοκρατικού Στρατού, το 1949, και να οδηγηθεί στην Τασκένδη, ενώ 18 χρόνια αργότερα ζει μια δεύτερη εξορία. Βαθιά απογοητευμένος από τη διάλυση των παλιών του ιδανικών, τον αλληλοσπαραγμό των συντρόφων του και την κομματική παρέμβαση στην προσωπική του ζωή, που θέτει σε κίνδυνο τη γυναίκα που αγαπάει «παράνομα», θα αφήσει πίσω του την «πατρίδα από βαμβάκι». Παίρνει μαζί με την οικογένειά του το τρένο και ταξιδεύει για τα Σκόπια, φτάνοντας σε απόσταση αναπνοής από την Ελλάδα της χούντας.

Το βιβλίο του θείου σας, Στέφανου Χουζούρη, «Γιατρός σε τρεις πολέμους» ήταν η αφορμή για να ξεδιπλώσετε την αφήγηση του μυθιστορηματός σας;

Όχι, δεν ήταν η αφορμή για να ασχοληθώ με την πολιτική προσφυγιά της Τασκένδης το αυτοβιογραφικό βιβλίο του θείου μου, όπου έτσι κι αλλιώς δεν αναφέρεται καθόλου στη ζωή του στην Τασκένδη. Η αφορμή ήταν η συνειδητοποίηση του τι σήμαινε αυτός ο βίαιος ξεριζωμός, αυτός ο απάνθρωπος τρόπος να διαγράφονται τόσες χιλιάδες άνθρωποι από τα μητρώα της πατρίδας τους ωσει νεκροί, να αποκρύβεται για πολλά χρόνια η ύπαρξή τους στα βάθη της Ασίας, να μη γνωρίζουν οι πιο κοντινοί τους άνθρωποι στη μετεμφυλιακή Ελλάδα πού βρίσκονται, να τους απαγορεύεται να στείλουν δυο λέξεις στα αγαπημένα τους πρόσωπα. Και από την άλλη, αυτοί οι ξεριζωμένοι, αποδιωγμένοι, διαγραμμένοι άνθρωποι, αντί να πνέουν μένεα εναντίον αυτής της απάνθρωπης και ανελέητης πατρίδας, το μόνο που εύχονταν και ονειρεύονταν ήταν να επιστρέψουν σε αυτήν! Πρόκειται για μια μεγάλη τραγωδία, για ένα βαθύτατο τραύμα της σύγχρονης ελληνικής Ιστορίας, και αυτό ήταν που με συγκλόνισε και άρχισα να το αγγίζω μυθιστορηματικά.

Να το ξεκαθαρίσω, δεν κάνω τη μυθιστορηματική βιογραφία του θείου μου, που άλλωστε ούτε το Κόμμα τον υποχρέωσε να παντρευτεί ούτε και σχέσεις είχε με Ρωσίδα συνάδελ-

ΕΛΕΝΑ ΧΟΥΖΟΥΡΗ

«Τα τραύματα των εμφυλίων πολέμων δεν κλείνουν ποτέ πραγματικά»

Το μυθιστόρημα «Πατρίδα από βαμβάκι» της γνωστής συγγραφέα και κριτικού επανακυκλοφορεί αναθεωρημένο (περιλαμβάνει και τις κριτικές που έχουν γραφτεί – εγκωμιαστικές στο σύνολό τους) 15 χρόνια μετά την πρώτη του έκδοση, που με ήρωα τον πολιτικό πρόσφυγα στην Τασκένδη των αρχών του 1950 γιατρό Στέργιο Χ. και ψαύοντας ένα από τα μεγάλα μας ιστορικά τραύματα είχε γίνει ανάρπαστο. Όταν πρωτοκυκλοφόρησε το βιβλίο της Ελενας Χουζούρη το 2009 σημείωσε έξι απανωτές εκδόσεις

φο ούτε κόρη μαζί της – όλα αυτά είναι επινοήσεις που συντελούν στο στήσιμο της μυθοπλασίας.

Πρόθεσή σας, λοιπόν, ήταν να αφηγηθείτε τις κοινωνικές και πολιτικές συνθήκες καθώς και τη ζωή των Ελλήνων πολιτικών προσφύγων;

Δεν κάνω Ιστορία. Δεν είμαι ιστορικός, άρα εκείνο που με ενδιέφερε πάντα στα μυθιστορήματά μου είναι οι Άνθρωποι μέσα στην Ιστορία. Πόσο διαλύονται οι προσωπικές τους ζωές μέσα στη δίνη της Ιστορίας. Το ερώτημα λοιπόν ήταν πώς κατάφεραν να επιβιώσουν τόσες χιλιάδες νεότατοι άνθρωποι – η πλειονότητα δεν ξεπερνούσε τα είκοσι χρόνια –, πώς διαχειρίστηκαν τα προσωπικά

τους τραύματα, την απώλεια του χωριού τους, τη νοσταλγία του σπιτιού τους, των αγαπημένων που είχαν αφήσει πίσω τους. Βεβαίως, υπήρχε το συγκεκριμένο πολιτικό πλαίσιο, το στενά κομματικό και το ευρύτερα σοβιετικό με όλα τα συμπαρομαρτούντα. Το μυθιστόρημα εστιάζει σε κομβικά πολιτικά γεγονότα, όπως αυτά, τα ντροπιαστικά κατά την άποψή μου, που συνέβησαν στην κομματική οργάνωση της Τασκένδης το 1955, στον θάνατο του Στάλιν το 1953, στην αποσταλινοποίηση μετά το 2ο Συνέδριο, το 1956.

Γιατί δώσατε στο βιβλίο σας τον τίτλο «Πατρίδα από βαμβάκι»;

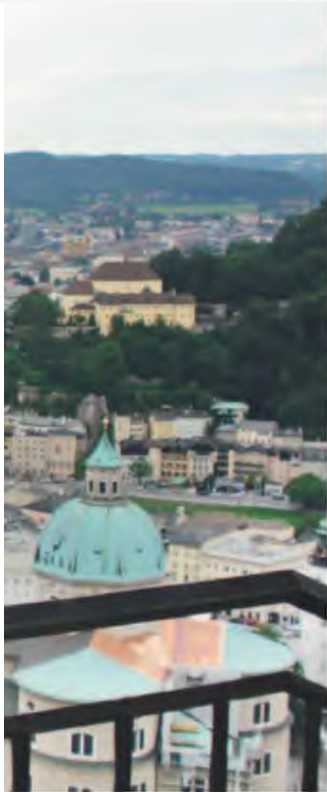
Είναι και πραγματικός και μεταφορικός. Το Ουζμπεκιστάν είναι η

Το βιβλίο παρουσιάζεται την Τρίτη 14 Μαΐου, στις 8 μ.μ. στο Καφέ Ζώγια, στη Θεσσαλονίκη, σε συνεργασία με τις εκδόσεις Πατάκη και το βιβλιοπωλείο Κεντρί. Θα μιλήσουν οι πανεπιστημιακοί καθηγητές Βενετία Αποστολίδου, Νίκος Μαραντζίδης και η συγγραφέας

τρίτη βαμβakoπαγωγός χώρα, παγκοσμίως. Κάθε χρόνο όλοι και όλες κατά ομάδες –μπριγάδες αν δεν κάνω λάθος– πήγαιναν να μαζέψουν τα βαμβάκια. Η μεταφορική έννοια του τίτλου είναι αντιθετική στην επίσης μεταφορική της «Πατρίδας από πέτρα». Διότι αυτοί οι χιλιάδες άνθρωποι βίωσαν από την «Πατρίδα από πέτρα» τον εξανδραποδισμό τους, ενώ η «Πατρίδα από βαμβάκι» τους καλοδέχτηκε, τους έμαθε γράμματα, τους παρείχε επαγγέλματα, τους τάισε, τους έδωσε σπίτια να μείνουν, τους βοήθησε να σταθούν στα πόδια τους και να φτιάξουν τη ζωή τους.

Στο μυθιστόρημα ακολουθείτε τα βήματα του Στέργιου Χ., περιπλανηθήκατε κι εσείς στους τόπους

Η ελληνική κοινότητα λειτουργούσε με τους δικούς της κανόνες, που εκπορεύονταν από την κομματική καθοδήγηση. Στο μυθιστόρημά μου δίνω εικόνες αυτής της λειτουργίας, που, όμως, δεν θα πρέπει να διαβαστούν και να κριθούν με τις σημερινές αντιλήψεις που είναι εντελώς διαφορετικές

τρισεπτάετες πολιτικούς πρόσφυγες στην Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη, οι οποίοι μου άνοιξαν κυριολεκτικά την καρδιά τους, με ταξίδεψαν με τις ιστορίες τους στην Τασκένδη της δεκαετίας του 1950 και ήταν σαν να τα είχα ζήσει εγώ όλα αυτά. Και βέβαια τη διασύνδεσή μου με όλο αυτόν τον κόσμο τη χρωστώ στην πρώτη μου εξαδέλφη, την Ελένη Χουζούρη-Μπουζάροφσκα, την κόρη του γιατρού θείου μου, και μητέρας της διεθνούς φήμης, πια, συγγραφέα και ανιψιάς μου, Ρούμενας Μπουζάροφσκα – για να μην ξεχνάμε και το... σόι. Σίγουρα βγήκα πολύ πλουσιότερη από την έρευνα αυτή, κάτι που θεωρώ πως φαίνεται και στο μυθιστόρημα.

Γράψετε ότι ο Στέργιος Χ. ήταν δύο φορές πολιτικός πρόσφυγας και στην Τασκένδη αλλά και στα Σκόπια. Γιατί;

Γιατί εδώ σκοντάφουμε στο... περίφημο «Μακεδονικό» και τα τραγελαφικά του. Οι Σλαβομακεδόνες, που με την προτροπή του Ζαχαριάδη στην Ολομέλεια του Φλεβάρη του 1949 είχαν αναγράψει στην ταυτότητά τους το γένος «Μακεδόνας», αν ήθελαν να φύγουν από την Τασκένδη και να πάνε στην τότε Λαϊκή Δημοκρατία της Μακεδονίας – ομόσπονδο κρατίδιο εντός της Γιουγκοσλαβίας –, γίνονταν δεκτοί ως... επαναπατρισεπτάετες, ανεξάρτητα αν προέρχονταν από τη βόρεια Ελλάδα – τη Μακεδονία του Αιγαίου όπως την έλεγαν. Όσοι όμως, όπως ο ήρωάς μου ή και ο θείος μου, είχαν γράψει στην ταυτότητά τους το γένος «Ελληνας», τους δέχονταν ως πολιτικούς πρόσφυγες.

Εντύπωση μου έκανε στο μυθιστόρημα ότι το Κόμμα παρεμβαίνει και στην ερωτική ζωή του γιατρού, απαγορεύοντας την παράνομη σχέση του με τη Ρωσίδα συνάδελφό του Ολγα. Πόσο κυρίαρχος των αποφάσεών του είναι ο ήρωάς σας;

Το Κόμμα στην πολιτική προσφυγιά λειτουργούσε σαν οικογένεια και μάλλον συντηρητική. Οι Έλληνες κομμουνιστές σε προσωπικά ζητήματα ήταν πάντα συντηρητικοί – αυτό το έχω ζήσει προσωπικά ως μέλος της Νεολαίας και του Κόμματος για αρκετά χρόνια. Είχαν πάντα κατά νου να μην προκαλούν με την προσωπική τους συμπεριφορά και να δείχνουν ηθικοί και αδιάφοροι. Στην υπερορία αυτό ήταν εντονότερο. Ο καλός κομμουνιστής δίνει το καλό παράδειγμα. Επίσης, τα πρώτα χρόνια, τουλάχιστον, στην Τασκένδη, οι τυχόν σχέσεις με Ρωσίδες δεν αντιμετωπιζόνταν με καλό μάτι. Η ελληνική κοινότητα λειτουργούσε με τους δικούς της κανόνες, που εκπορεύονταν από την κομματική καθοδήγηση. Στο μυθιστόρημά μου δίνω εικόνες αυτής της λειτουργίας, που, όμως, δεν θα πρέπει να διαβαστούν και να κριθούν με τις σημερινές αντιλήψεις που είναι εντελώς διαφορετικές. Στο θέμα της ερωτικής σχέσης του μυθιστορηματικού γιατρού μου με τη Ρωσίδα, καταλυτική σχέση παίζει περισσότερο ο φθονερός, γεμάτος ανικανοποίητα και εκδικητικότητα, χαρακτήρας του Κ. παρά γενικότερα η κομματική καθοδήγηση και οι Σοβιετικοί. Τηρουμένων των αναλογιών ο Κ. παραπέμπει στο Ανθρωπάκι του Τσίρκα και Ανθρωπάκια υπάρχουν και στις... καλύτερες οικογένειες.

Αναφέρεστε, επίσης, στην «Ανακαταγραφή», με απόφαση του Νίκου Ζαχαριάδη και στα γεγονότα του 1955. Επρόκειτο, ουσιαστικά, για εσωτερικές κομματικές εκκαθαρίσεις;

Σχετικά με τη δεύτερη παρατήρησή σας, η «Ανακαταγραφή» έγινε με απόφαση του Νίκου Ζαχαριάδη, το 1951, με στόχο να επαναελεγχθούν τα μέλη του Κόμματος αν, και μετά τον Εμφύλιο, ήταν... άζια και... έμπιστα να συνεχίσουν να είναι μέλη. Η διαδικασία που ακολουθήθηκε ήταν τουλάχιστον προσβλητική και απαξιοτική για ανθρώπους που με αυτοθυσία είχαν συμμετάσχει και στην Εθνική Αντίσταση και στον Εμφύλιο, στις τάξεις του Δ.Σ. Φανερό ότι ο Ζαχαριάδης ήθελε να ξεφορτωθεί όσους δεν θεωρούσε έμπιστους του. Τα γεγονότα του 1955 ήταν ακόμη πιο θλιβερά, ήταν μια μικρογραφία εμφυλίου ανάμεσα σε αυτούς που υποστήριζαν τον Ζαχαριάδη και στους αντιπάλους του. Είχαν μεγάλη οξύτητα και βία σε σημείο ώστε αναγκάστηκαν να επέμβουν οι Σοβιετικοί για να σταματήσουν.

Βεβαίως, στο βιβλίο υπάρχει και η άλλη πλευρά, της οικογένειας του Στέργιος Χ. στην Ελλάδα, που δεν είναι αριστερή, μένει

ΕΛΕΝΑ ΧΟΥΖΟΥΡΗ
Πατρίδα από βαμβάκι
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΤΑΚΗ

στη Θεσσαλονίκη και υφίσταται τις εκδικητικές συνέπειες του μετεμφυλιακού κράτους...

Ναι, θέλησα να την δείξω και αυτήν την πλευρά, την οποία βίωσαν χιλιάδες οικογένειες που υπέστησαν, όπως πολύ σωστά λέτε, τις ποικίλες εκδικητικές συμπεριφορές έως και σκληρές διώξεις από το μετεμφυλιακό καθεστώς, μόνο και μόνο γιατί κάποιος δικός τους άνθρωπος ήταν στο «Παραπέτασμα».

Γιατί παραμένει επίκαιρο αυτό το βιβλίο, τι έχει να μας προσφέρει;

Θα σας απαντήσω με μία ρήση του Βαγγέλη Χατζηβασιλείου που, αν και αναφερόταν στην πρώτη έκδοση, είναι, δεκαπέντε χρόνια μετά, απολύτως επίκαιρη. «Εκείνο που έχει μεγαλύτερη σημασία στο μυθιστόρημα της Χουζούρη είναι το σκάλισμα της πληγής ως το μεδούλι, τώρα που ο κύκλος έχει κλείσει οριστικά και η εμπειρία των παλαιότερων μπορεί να γίνει πηγή αναστοχασμού για τους νεότερους, σε μια εποχή όπου οι εξόριστοι [πολιτικοί, φυλετικοί και κοινωνικοί εξόριστοι] βρίσκονται και πάλι, έστω και μέσα από εντελώς διαφορετικούς δρόμους, στο προσκήνιο».

Δεν κάνω Ιστορία. Δεν είμαι ιστορικός, άρα εκείνο που με ενδιαφέρει πάντα στα μυθιστορημάτα μου είναι οι άνθρωποι μέσα στην Ιστορία. Πόσο διαλύονται οι προσωπικές τους ζωές μέσα στη δίνη της Ιστορίας

Σήμερα, καθώς πλέον η Αριστερά έχει κυβερνήσει, πιστεύετε ότι έχουν κλείσει οι πληγές του Εμφυλίου;

Δυστυχώς έχω πια την άποψη ότι τα τραύματα των εμφυλίων πολιτικών. Κρυφοβράζουν και όταν βρουν μια ελάχιστη έστω αφορμή εμφανίζονται. Φέρνω σαν παραδείγματα την Ισπανία, την Ιρλανδία, ίσως και τη Χώρα των Βάσκων, αλλά εκείνο που με είχε αφήσει κυριολεκτικά άναυδη ήταν όταν είδα τους τρελαμένους οπαδούς του Τραμπ μπροστά στο αμερικανικό Κοινοβούλιο να ξεδιπλώνουν σημαίες της «Συνομοσπονδίας των Νοτίων Πολιτειών». Αυτό σημαίνει ότι από το... 1866 που είχε τελειώσει ο αμερικανικός εμφύλιος και είχε ηττηθεί η «Συνομοσπονδία», οι σημαίες της παρέμειναν καταχωνιασμένες στα σεντούκια για να ξαναβγούν 150 χρόνια μετά! Αυτό νομίζω ότι απαντάει απολύτως στην ερώτησή σας.